

Mitä ostaa seksinostaja? - Seminaari seksin ostosta ja kysynnästä Suomessa ja Ruotsissa

Hanasaari 29.10.2013

Puheenvuoro ylitarkastaja, OTT Venla Roth

Hyvät naiset ja herrat, kollegat ja ystävät,

1. Kansallisesta ihmiskaupparaportoiijasta näyttää selvältä, ettei voimassa oleva rikoslain säännös seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä viime vuonna annetun Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteella toimi. Meidän on välttämätöntä tehdä muutoksia tähän säännökseen. Säännöksellä ei kyetä saavuttamaan niitä tavoitteita, jotka lainsäätäjä on säännökselle asettanut - ennen kaikkea suojelemaan seksikaupan uhreja. On esitetty, että seksinosto tulisi kieltää kokonaan. Kompromissina on myös esitetty, että rikoksesta voisi olla kysymys silloin, kun seksinostajan olisi pitänyt tietää, että seksiä myyvä henkilö on ihmiskaupan uhri tai parituksen kohde. Näin ollen rikos perustuisi seksinostajan tuottamukseen eli huolimattomuuteen.

2. Oli poliittinen päätös mikä tahansa, kansallinen ihmiskaupparaportoiija tukee sellaisia ratkaisuja, jotka pyrkivät vähentämään ja ennalta ehkäisemään prostituutiota ja seksimarkkinoiden kasvua. Ihmiskaupan uhrien palveluihin kohdistuvaa kysyntää pyritään vähentämään myös Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston lainsäädäntöinstrumentein. Ne pitävät sisällään kehotuksen palveluiden osittamisen ihmiskaupan uhreilta rangaistavaksi säätämiseksi.

3. Itse näen, että keskustelumme aihe täällä tänään on seksin ostokieltoa laajempi. Kysymys on Suomen prostituutiopolitiikan suunnasta. Suhtautumisessa prostituutioon on karkeasti ottaen mahdollista löytää kaksi päälinjaa Euroopassa. Niistä ensimmäisen tavoitteena on vähentää prostituutiota, mahdollisesti jopa poistaa se, ja toisen tavoitteena on prostituutiosta aiheutuvien terveydellisten ja sosiaalisten haittojen vähentäminen. Näiden poliittisten ratkaisujen ja oikeudellisten sääntelymallien tulokset ovat jatkuvan kiistelun kohteena, ja on hyvinkin todennäköistä, ettei tähän lähtökohtaisesti yhteiskunnalliseen kysymykseen ole edes löydettävissä täydellistä mallia, joka kykenisi huomiomaan kaikki asiaan vaikuttavat näkökohdat ja torjumaan kaikki valitun mallin aiheuttamat kielteiset seuraukset.

4. Kansallisesta ihmiskaupparaportoiijasta kuitenkin näyttää siltä, että liberaali prostituutiopolitiikka useissa Keski-Euroopan maissa on epäonnistunut tavoitteissaan vastata prostituutiossa toimivien henkilöiden suojelutarpeeseen ja prostituution kanavoimiseen laillisille markkinoille. Päinvastoin näyttää siltä, että prostituutiomarkkinat ovat kasvaneet, eikä ihmiskauppa ole kadonnut edes lailliselta bordellisektorilta. Sitä vastoin ei ole esitetty vakuuttavaa näyttöä siitä, että seksinostonkielto olisi aiheuttanut erityisen suurta haittaa prostituutiossa toimiville naisille Ruotsissa. Seksinostokielolla näyttäisi olevan monia varsin positiivisia yhteiskunnallisia vaikutuksia.

5. Mielestäni prostituutiopolitiikan ympärillä käytävä keskustelu tiivistyy kolmeen keskeiseen kysymykseen. Ensinnäkin kuka tästä aiheesta saa puhua? Kuuluuko todella niiden kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ääni? Kuuntelemmeko me sitä ääntä? Toisaalta kenestä tai mistä ryhmästä me puhumme, kun teemme valintoja prostituutiopolitiikan suunnasta? Keitä meidän poliittiset ratkaisumme ja lainsäädäntömme tulisi ennen kaikkea suojella? Kolmanneksi, mistä me oikeastaan pu-

humme, kun puhumme prostituutiosta: seksuaalisuuden harjoittamisesta, elinkeinon harjoittamisesta, sukupuolten välisestä tasa-arvosta, väkivallasta, rikollisuudesta? Mihin valitulla prostituutiopoliitikalla pyritään ja millä keinoilla? Mikä on lainsäädännön suojeluobjekti?

6. Olen ollut kuulevinani puhetta vapaasta ja vahvasta yksilöstä, joka tekee vapaita ja itsemäärääviä, rationaalisia ja tietoisia ratkaisuja oman elämänsä suhteen. Näiden ratkaisujen tekemiseen ei valtiollaan tulisi puuttua. Tämä ajattelumalli pohjautuu markkinavetoiseen uusliberalismiin, joka korostaa yksilön vastuun ensisijaisuutta valtion suojeluvelvoitteeseen nähden. Tässä ajattelumallissa pääpaino on markkinoiden ja yksilön eikä poliittisen järjestelmän ja yksilön välisessä keskinäisyydessä. Tässä "vapaan yksilön luomisprosessissa" korostuu yksityiselämän ja yksilön negatiivisten vapausoikeuksien suojeleminen.

7. Tämä uusliberalistinen ajattelumalli näkyy mielestäni prostituutiopoliitikassakin: huomio kiinnittyy ajatukseen vapaista, yhteiskunnan valtarakenteista riippumattomista, yksilöistä, jotka tekevät omaa elämäänsä koskevia ratkaisuja, joihin valtion ei tule puuttua. Tämän yksilön korostuneen vallan seurauksena tulee vastuu omasta elämästä, mahdollisesti jopa syyllistyminen tehdyistä ratkaisuista. Kuinka voimaannuttavia tai vapauttavia nämä ratkaisut todella ovat? Vapaudella on oltava todelliset edellytykset ja aidot mahdollisuudet, jotta heikot eivät joudu jyrätyiksi tässä uusliberalistisessa ajattelumallissa.

8. Yksilökeskeisellä ajattelulla on omat erittäin merkittävät myönteiset vaikutuksensa korostuneiden yksilön oikeuksien muodossa. Yksilökeskeinen ajattelu kuitenkin vaikeuttaa sukupuolittuneiden valtajärjestelmien tunnistamista ja purkamista. Yksilökeskeinen ajattelu ei huomio sitä, että yksilöt eivät välttämättä ole tasa-arvoisessa neuvotteluasemassa toisiinsa nähden, eikä se riittävästi huomio tämän toisen osapuolen heikompa sosiaalista tai muuta asemaa. Yksilökeskeinen näkökulma ei riitä ratkaisemaan monimutkaisia yhteiskunnallisia ongelmia. Se ei myöskään riitä tosiasiallisen yhteiskunnallisen tasa-arvon edistämiseen, eikä se kykene ennalta ehkäisemään tasa-arvon vastaisten ilmiöiden ja eriarvoisuuden syntymistä tai jatkumista. Se ei riitä yhteiskunnan rakenteissa olevien epäoikeudenmukaisuuksien poistamiseen. Prostituutiosta on voitava keskustella julkisesti. Se, millaista prostituutiopoliitikkaa teemme, tulisi kiinnostaa koko yhteiskuntaa, koska ratkaisut vaikuttavat koko yhteiskuntaan. Prostituutio ei ole pelkästään yksityisasiaa, joka kuuluisi vain yksityisen alueelle (ks. lisää tasa-arvosta ja uusliberalismista Nousiaisen ja Pylkkäsen artikkelit teoksessa Kantola, Nousiainen ja Saari, toim.: Tasa-arvo toisin nähtynä - Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen, Gaudeamus 2012).

9. Haluan muistuttaa, että onnistunut prostituutiopoliitikka on toimenpiteiden kokonaisuus. Mikään toimenpide ei yksinään riitä. Meidän on tehostettava apua tarvitsevien tunnistamista ja avun piiriin ohjautumista. Meidän on tehostettava myös rikostorjuntaa ja kyettävä nykyistä paremmin suojelemaan prostituutiossa toimivia väkivallalta ja hyväksikäytöltä. Nyt väkivalta näyttää normalisoituneen osaksi prostituutiota, siihen ei puututa, eivätkä väkivallan uhrit saa apua ja oikeutta. Usein heidän asemaansa väkivallan uhreina ei edes tunnisteta, eikä heidän avun tarpeisiinsa reagoida. Seksuaalisesti hyväksikäytetyt ihmiskaupan uhrit, joita työssäni kohtaan, ansaitsevat parempaa. Erityisen tärkeää uhrien oikeuksien toteutumisen kannalta olisi kiinnittää huomiota rajat ylittävään ulkomaalaisten naisten parittamiseen, johon näyttää usein liittyvän ihmiskaupan piirteitä, väkivaltaa, sen uhkaa ja muuta laitonta kontrollointia.

10. Prostituutiopolitiikan kokonaisuuteen kuuluvat myös toimet prostituution ja siihen liittyvän rikollisuuden ennalta ehkäisemiseksi ja seksimarkkinoiden koon pienentämiseksi. Prostituutiolla ja ihmiskaupalla kun on selvä yhteys toisiinsa. Tämän tunnustaa myös Hollannin kansallinen ihmiskaupparaportoiija. Ihmiskaupan ennalta ehkäisemisen näkökulmasta on tärkeää huomata sekin, että myös suomalaiset syrjäytymisvaarassa olevat, päihderiippuvaiset ja mielenterveysongelmista kärsivät nuoret naiset, tytöt ja pojatkin ovat riskissä joutua ihmiskaupan uhreiksi. Prostituutiopoliittisten toimien toteuttamisessa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, etteivät prostituutiossa toimivat joudu kontrollitoimien kohteiksi, ja ettei heidän tarvitse pelätä viranomaisia. Meidän on päinvastoin vahvistettava niitä keinoja ja kanavia, jotka mahdollistavat avun saamisen.

11. Aivan lopuksi haluan vielä korostaa, että prostituutiopolitiikan on kohdistuttava ennen kaikkea niihin, jotka yhteiskunnan suojelua eniten tarvitsevat. Prostituutio on erittäin hierarkisoitunut toiminta-alue, jossa toimijat on varustettu hyvin vaihtelevilla mahdollisuuksia ja resursseilla toteuttaa oikeuksiaan. Meidän on pidettävä huolta siitä, että kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ääni kuuluu, kun teemme prostituutiopolitiikkaa koskevia ratkaisuja.

Kiitos.